

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till

Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE

2023-06-19

Mars och Vulcanus 1, Ledamotshuset, Gamla Stan, dnr 2022-08258

Planförslaget

Planförslaget avser ändring av gällande detaljplan (Dp 2005-01646) för fastigheten Mars och Vulcanus 1 i Gamla stan. Syftet är att ge planmässigt stöd för en redan genomförd tillbyggnad till det så kallade Ledamotshuset. Vidare syftas till att utreda förutsättningarna för att skydda fastighetens synnerligen höga kulturvärden och samtidigt säkerställa byggnadens fortsatta användning med anledning av de förhöjda säkerhetskraven för rikets byggnader.

Samfundet S:t Eriks ställningstagande

Bakgrunden till ärendet är att staden beviljade bygglov för om- och tillbyggnad av Ledamotshuset.

Bygglovets upphävdes slutligen av mark- och miljööverdomstolen på grund av att det stred mot både gällande detaljplan och förvanskningförbudet i plan- och bygglagen.

Riksdagsförvaltningen lät under tiden ärendet prövades i domstol genomföra bygget trots att ett laga-kraftvunnet bygglov inte fanns. Den föreslagna detaljplanen är således avsedd att legalisera ombyggnaden.

Samfundet S:t Erik stod bakom överklagandet av bygglovets och står fast vid bedömningen att förändringarna av ledamotshuset står i strid med förvanskningförbudet i plan- och bygglagen.

För Samfundet S:t Erik

Knut Weibull

Ordförande

Bilagor:

1. *Yttrande över Riksdagsförvaltningens yttrande 2021-07-12 över Samfundet S:t Eriks yttrande 2021-06-17 över Riksantikvarieämbetets yttrande angående överklagat bygglov för fastigheten Mars och Vulcanus 1, Stockholms kommun. Mål nr P 13581-20, 2021-08-26*
2. *Yttrande över Riksdagsförvaltningens yttrande över Riksantikvarieämbetets remissyttrande gällande överklagat bygglov för fastigheten Mars och Vulcanus 1, Gamla stan i Stockholms stad, mål nr P 13581-20, 2021-07-19*
3. *Begäran om inhibition gällande överklagat bygglov för tillbyggnad på fastigheten Mars och Vulcanus 1 i Gamla stan i Stockholms kommun, mål nr P 13581-20, 2021-04-29*
4. *Överklagande av Mark- och miljödomstolens avslag av överklagande av bygglov för tillbyggnad av fastigheten Mars och Vulcanus 1, riksdagens ledamotshus, f.d. kanslihuset, mål nr P 2934-20, 2020-12-01*
5. *Överklagande av länsstyrelsens avslag av överklagande av bygglov för tillbyggnad av fastigheten Mars och Vulcanus 1 i Stockholms kommun, riksdagens ledamotshus, f.d. kanslihuset, 2020-04-22*
6. *Överklagande till lst av bygglov för Mars och Vulcanus 1, Riksdagens ledamotshus, f.d. kanslihuset, dnr 2018-16576-576, 2019-06-27*

Samfundet S:t Erik Stockholm

Mark- och miljööverdomstolen
svea.hovratt@dom.se

YTTRANDE
2021-08-26

Mål nr
P 13581-20

Yttrande över Riksdagsförvaltningens yttrande 2021-07-12 över Samfundet S:t Eriks yttrande 2021-06-17 över Riksantikvarieämbetets yttrande angående överklagat bygglov för fastigheten Mars och Vulcanus 1, Stockholms kommun. Mål nr P 13581-20

Riksdagsförvaltningens (RDF) yttrande slår fast att RDF fortfarande inte har insett att portiken mot Rådhusgränd planerades och byggdes som huvudentré till Kanslihuset. Huvudingången fick en strategisk placering mitt i det stora kontorskomplexet, i omedelbar anslutning till husets kommunikationsnav, huvudtrapphuset och hissarna.

Entréportiken utgjorde fond i Stora (västra) gården, som fungerade som ett entrétorg och utformades som ett romerskt torg, där Bondeska palatset bildade den borte fasaden. Dispositionen har liknats vid ett italienskt renässanspalats, med två gårdar, en publik (Stora gården) och en privat (Runda gården).

Stora gården var en historisk referens till den rektangulära gård som Tessin hade föreslagit i Mynthuset, Kanslihusets föregångare på platsen. Detta har utretts av konsthistorikern Kristina Knauff, som beträffande entréfasaden skriver att ”man kan se det som att Clason och Gahn har gjort denna fasad till huvudfasad” (*Den klassicistiska vändningen i det tidiga 1900-talets svenska arkitektur*, 2012). Fasaden, som på ett ojämförligt sätt åskådliggör Kanslihusets och statsledningens historia och verksamhet, vill RDF helt dölja, och samtidigt spolia den unika gården.

Ingen annan del av kanslihuset ägnade arkitekterna Clason och Gahn lika stort intresse som den påkostade entréfasaden med sin portik, vilket framgår av den stora mängden bevarade alternativa skisser. Statsrådsberedningens våningsplan synliggjordes med stora eleganta fönster och den halvrunda balkongen gav statsministern en talartribun. Den underfundiga departementsfrisen tillkom efter en särskilt utlyst tävling. En sidoingång skulle naturligtvis aldrig ha ägnats en så genomtänkt estetisk och pedagogisk omsorg.

F.d. finansministern Kjell-Olof Feldt (som hade olika statsrådsposter 1970 – 1990) har nyligen (vid samtal med undertecknad F. v. Feilitzen) berättat att ingångarna från Stora gården och Myntorget användes parallellt, tillsammans med sidoingången från Myntgränd, vilken han själv brukade använda. Även denna mittre ingång ansluter till huvudtrapphuset och planeras vid den pågående ombyggnaden att göras till ny huvudingång.

Samfundet vill gärna hänvisa till det fotografi i vårt aktuella yttrande 2021-06-17, som visar statsminister Tage Erlander och två statsråd på väg in genom huvudingången (Aktbilaga 23, bilaga 1 och 2, bild 9).

Samfundet S:t Erik har i tidigare yttranden ganska ingående kommenterat RDF:s åberopande av säkerhetskrav. Det finns ytterligare ett bevis för att de säkerhetsaspekter som framförs som skäl för igenbyggnaden av Stora gården inte är särskilt relevanta. Det intilliggande Kanslihusannexet, som liksom Ledamotshuset innehåller kontorslokaler för riksdagen, har en stor gård, som är öppen åt flera håll och är fullt tillgänglig för allmänheten. Att som RDF avslutningsvis skriva att ”byggnadens funktion som en byggnad för makten annars helt gå förlorad” är sålunda minst sagt överdrivet.

Samfundet vidhåller alla de argument som vi framfört i överklagandet (med dess bilagor), och i efterföljande yttranden till Mark- och miljööverdomstolen.

Stockholm 2021-08-26

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Susanne Ingo
Vice ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Mark- och miljööverdomstolen
svea.hovratt@dom.se

YTTRANDE
2021-07-19

MÅL NR
P 13581-20

Yttrande över Riksdagsförvaltningens yttrande över Riksantikvarieämbetets remissyttrande gällande överklagat bygglov för fastigheten Mars och Vulcanus 1, Gamla stan i Stockholms stad, mål nr P 13581-20

Samfundet S:t Erik kommenterar här Riksdagsförvaltningens (RDF) yttrande (2021-06-09) över Riksantikvarieämbetets (RAÄ) remissyttrande gällande överklagat bygglov för fastigheten Mars och Vulcanus 1 – samtliga argument punkt för punkt.

RDF anför att allmänheten även fortsatt kan beredas tillgång till det som återstår av gården via guidade turer ”utan någon skada av betydelse på intresset att för allmänheten hålla motivet med pelare och fris tillgängliga”. Samfundet S:t Erik finner att skillnaden i tillgänglighet i stället är oerhört stor, jämfört med att se huvudentrén fasad som hittills eller genom ett stängsel mot Rådhusgränd.

RDF skriver att inte några av gårdens kulturhistoriska element kommer att försvinna. RDF vägrar således fortfarande inse att man totalt spolierar den öppna Stora gården (bild 1), som är en *entréplats*, medvetet utformad som ett *romerskt torg*, med Bondeska palatsets mittparti som motstående fondvägg.

RDF skriver eufemistiskt att ”funktionen som entré inte längre kan tydligt noteras” och att denna funktion redan försvunnit genom byggnadens anpassning till riksdagens behov. Självklart är detta inte ett relevant argument. Det ligger nära till hands att jämföra med Riksdagshuset, som i sen tid fått en ny huvudentré (mot Riksgatan) men där den ursprungliga entrén används vid högtidliga tillfällen. På likartat sätt borde f.d. kanslihusets huvudentré kunna återanvändas vid speciella tillfällen.

RDF nämner att byggnadens kulturhistoriska värde dels utgörs av den högklassiga arkitektoniska gestaltningen och dels av dess funktion som en byggnad för makten. Man skriver absurt nog att ”möjligheten att uppfatta och förstå betydelsen av byggnaden som en viktig byggnad kopplad till landets politiska styrning understryks genom åtgärden”.

RDF anför att den viktigaste omständigheten är säkerhetsöverväganden. Man skriver att utan igenbyggnaden av gården skulle ”byggnadens funktion riskera att i det närmaste helt gå om intet”. Samfundet har i överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen framhållit att argumentet är oacceptabelt och irrelevant, med tanke på byggnadskomplexets övriga stora fasadytor, vilka är exponerade mot omgivande gator och mot den lilla smala Myntgränd.

Stora gården kan lätt avgränsas mot Rådhusgränd med ett öppningsbart säkerhetsstaket, på likartat sätt som gjorts på Karduanmakargatan vid Drottninggatan, platsen för Regeringskansliet med statsministerns arbetsplats (bild 2). Det rör sig således om dagens motsvarighet till kanslihuset, där säkerhetskraven rimligen måste vara maximala i jämförelse med Ledamotshuset.

RDF förnekar slutligen det som i stället torde vara fullständigt uppenbart, nämligen att bygglovet innebär en grav förvanskning av Ledamotshuset, f.d. kanslihuset, i strid mot gällande detaljplan (från 2006) med dess skyddsbestämmelser uttryckligen grundade i ”ett kulturhistoriskt värde som motsvarar fordringarna för byggnadsminnen”.

Sammanfattningsvis visar yttrandet att RDF fortfarande vägrar ta konsekvenserna av byggnadens unika kulturhistoriska och arkitektoniska betydelse. Samfundet S:t Erik finner det högst anmärkningsvärt att förvaltningen för landets lagstiftande och främsta demokratiska församling framför osakliga argument för att flagrant kunna bryta mot gällande detaljplan samt plan- och bygglagen och miljöbalken.

Samfundet S:t Erik har inte kännedom om något annat kulturhistoriskt värdefullt hus i Sverige där flyglar på detta sätt byggts samman. Det gäller palats och representativa byggnader från 1600-talet och framåt och inkluderar även ett flertal värdefulla hus från 1900-talet. Kanslihuset gestaltades som ett palats för rikets högsta ledning och Stora gården utformades som entrégård mellan två palatsflyglar. Det är relevant att som jämförelse föreställa sig hur ett förslag att binda samman det intilliggande Bondeska palatsets flyglar skulle bedömas av myndigheterna (bild 3).

Samfundet S:t Erik har i överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) hävdad att tillbyggnaden av f.d. kanslihuset skulle medföra påtaglig skada på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården – med full insikt i att den grava förvanskningen gäller en enstaka byggnad. RAÄ har märkligt nog förnekat påtaglig skada på riksintresset, i sitt gentemot RDF undfallande yttrande.

Nyligen har RAÄ yttrat sig till MÖD (2021-06-29) över en enstaka byggnad i Stockholms city (Hästen 21, endast grönklassificerad av Stockholms stadsmuseum) och påtalat att en rivning skulle medföra påtaglig skada på kulturmiljövårdens riksintresse. Den grava förvanskningen av f.d. kanslihuset (blåklassificerat) torde vara fullt i paritet med denna oacceptabla rivning. Samfundet S:t Erik vidhåller sålunda att tillbyggnaden medför påtaglig skada enligt miljöbalken 3 kap 6 §.

Bilder:

1. Stora gården på Ledamotshuset, f.d. kanslihuset, med huvudentréns portik och departementsfris. Foto 2019 (Fredrik von Feilitzen, liksom övriga två bilder).
2. Nuvarande regeringskansliets säkerhetsstaket och grindar. Mellan spjälorna syns Adelcrantzka palatset.
3. Bondeska palatset med staket och gallergrindar mellan flyglarna, på liknande sätt som man vid Ledamotshuset (till höger) skulle kunna höja säkerheten vid Stora gården.

Stockholm den 19 juli 2021

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Susanne Ingo
Vice ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Mark- och miljööverdomstolen
Svea Hovrätt
svea.avd6@dom.se

Mål nr
P 13581-20

Datum
2021-04-29

Begäran om inhibition gällande överklagat bygglov för tillbyggnad på fastigheten Mars och Vulcanus 1 i Gamla stan i Stockholms kommun, mål nr P 13581-20

Mark- och miljööverdomstolen har 2021-03-18 beslutat ge Samfundet S:t Erik prövnings-tillstånd gällande överklagande av bygglov för tillbyggnad på f.d. kanslihuset, fastigheten Mars och Vulcanus 1 i Gamla stan i Stockholms kommun (beslutet meddelat 2021-04-09).

Det visar sig att riksdagsförvaltningen sedan en tid redan inlett byggnadsarbetet med den överklagade tillbyggnaden, så att den riksintressanta entréportalen till f.d. kanslihuset inte längre är synlig från Rådhusgränd.

Samfundet S:t Erik hemställer att Mark- och miljööverdomstolen beslutar om inhibition, så att byggnadsarbetet avbryts, med hänvisning till lagen (1996:242) om domstolsärenden 26 § och förvaltningslagen (2017:900) 48 §.

Stockholm den 29 april 2021

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Susanne Ingo
Vice ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Mark- och miljööverdomstolen
Svea hovrätt
mmd.nacka.avdelning3@dom.se

Datum
2020-12-01

Överklagande
Mål nr P 2934-20

Överklagande av Mark- och miljödomstolens avslag av överklagande av bygglov för tillbyggnad av fastigheten Mars och Vulcanus 1, riksdagens ledamotshus, f.d. kanslihuset, mål nr P 2934-20

Samfundet S:t Erik överklagar härmed Mark- och miljödomstolens (MMD) avslag 2020-11-10 av överklagande av bygglov för tillbyggnad av fastigheten Mars och Vulcanus. Byggnaden uppfördes för Regeringskansliet i två omgångar 1922–1936, med höga ambitioner och efter en uppmärksammad arkitektävling. Det var ett av Sveriges då största kontorshus och var säte för Sveriges regering ända till 1981.

Här följer kommentarer till MMD:s domskäl. För ytterligare information och argumentation hänvisas till Samfundets överklagande till MMD 2020-04-22 och till länsstyrelsen 2019-06-27 (se bilagor).

MMD nämner inledningsvis att Samfundet i sitt överklagande yrkade att domstolen skulle inhämta yttrande från Riksantikvarieämbetet (RAÄ) specifikt över den aktuella tillbyggnaden – och att RAÄ i ett tidigare yttrande till stadsbyggnadsnämnden (2019-06-26) endast bedömt tillbyggnadens påverkan på det intilliggande statliga byggnadsminnet Bondeska palatset. MMD avslög märkligt nog Samfundets yrkande om ett specifikt yttrande.

Det av RAÄ avgivna yttrandet är av förståeliga skäl otillräckligt för att mer allmänt klargöra tillbyggnadens konsekvenser. Ett specifikt yttrande gällande ledamotshuset och lokalmiljön är synnerligen angeläget, med hänsyn till husets exceptionella kulturhistoriska värde och nationella betydelse.

MMD anger att Stadsmuseet har framfört att tillbyggnaden medför att det som i dag är en samgestaltad byggnadskropp mot Rådhusgränd i stället skulle komma att uppfattas som två olika byggnader. MMD anför att det möjligen hade varit en fördel att göra inskjutningen något större mellan de båda flyglarna, men att den aktuella tillbyggnaden inte kan ses som en avvikelse från detaljplanen.

MMD nämner märkligt nog inte att Stadsmuseet helt har avstyrkt tillbyggnaden (2018-05-22, bekräftat i beslut 2018-12-17) och poängterat att ”det är viktigt för byggnadens arkitektur och upplevelsen av Gamla stan som helhet att gården lämnas öppen”. Stadsmuseet anför att ”tillbyggnaden inte innebär en entré utan en sluten vägg”, den ”innebär en förvanskning, både av byggnaden som sådan och av upplevelsen av Gamla stan. Stadsmuseet bedömer att förslaget strider mot syftet med detaljplanen att byggnaden ska bevaras och åtgärder får inte vidtas om de minskar de kulturhistoriska värdena.”

MMD uppger att huset ”tidigare varit byggnadsminnesförklarat, men detta hävdades 2018 för att göra det möjligt att anpassa huset efter riksdagens verksamheter”. Domstolens uppgifter är felaktiga.

I samband med kanslihusets ombyggnad till ledamotshus omkring 1980 önskade RAÄ att huset skulle bli byggnadsminne, men ”detta blev inte av” (Antikvarisk förundersökning, 253-358-2011-12, sid. 144). Kolonnportiken mot Mynttorget var däremot sedan 1949 statligt byggnadsminne, men detta hävdades 2018 ”eftersom regeringen inte kan besluta om förvaltningen av riksdagens byggnader” (Regeringsbeslut 2018-05-24).

I stället för en byggnadsminnesförklaring fastställdes 1981 en stadsplan (detaljplan) där kanslihusbyggnaden fick beteckningen K, med innebörden ”reservat för befintlig kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (...). Byggnadsfasad får ej förändras”. MMD omnämner denna tidigare gällande detaljplan med den irrelevanta kommentaren att ”inget anges om att gården eller entrén skulle ha getts någon särskild betydelse i förhållande till Bondeska palatset”.

I den nu gällande detaljplanen och dess planbeskrivning (laga kraft 2006-06-12) har byggnaden beteckningen Q (motsvarande det tidigare använda K) och ges ett maximalt skydd: ”Byggnaden har ett kulturhistoriskt värde som motsvarar fordringarna för byggnadsminne i kulturminneslagen (...). Skyddsbestämmelserna anger att byggnaden ska bevaras och att åtgärder inte får vidtas som minskar det kulturhistoriska värdet.”

MMD medger att entrén mot Stora gården var kanslihusets dittillsvarande huvudentré, men skriver att det i planbeskrivningen inte uttryckligen nämns att ”den ursprungliga entrén skulle ha haft någon särskild betydelse att värna”. Även detta är irrelevant. Detaljplanens skyddsbestämmelser borde ju innebära ett ovedersägligt skydd mot att Västra gården byggs igen och att huvudentrén med sin unika portik döljs.

MMD framför som ytterligare skäl att Rådhusgränd och dess trottoar är smala och präglas av genomfartstrafik, ”vilket starkt påverkar bilden av husen och byggnadsmiljön och bidrar till att det ursprungligen avsedda sambandet mellan gården och Bondeska palatset inte längre upprätthålls”. Också detta är helt irrelevant. Genomfartstrafiken kan komma att upphöra och det finns i Gamla stan kulturhistoriskt värdefulla byggnadsmiljöer som är betydligt mer otillgängliga, exempelvis Beijerska husets och Tessinska palatsets unika gårdar.

MMD har i domen bifogat en illustration av tillbyggnadens utseende mot Rådhusgränd. Samfundet bifogar därför som jämförelse ett foto av Västra gården och entréportiken från 2019, kort tid efter att byggnadsarbetena inleddes.

MMD bedömer att tillbyggnaden inte innebär påtaglig skada på det kulturhistoriska riksintresset, vilket Samfundet bestrider. Det f.d. kanslihuset inrymde Sveriges statsledning under ett halvt århundrade – en viktig period i landets historia – och uppfördes med en sällsynt hög arkitektonisk och konstnärlig kvalitet. Tillbyggnaden och dess döljande av den påkostade huvudentrén och statsrådsberedningens arkitektoniskt framträdande våningsplan skulle påtagligt skada flera av uttrycken för riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Det gäller främst funktionen som huvudstad och förvaltningsstad, byggnader för rikets förvaltning, Staden mellan broarna Gamla stan, gaturummens och torgens karaktär.

MMD instämmer i länsstyrelsens bedömning att ”säkerhet och ändamålsenlighet väger tyngre än intresset av att bevara byggnaden”. Samfundet finner detta oacceptabelt. Gårdsfasaderna utgör endast en mindre del av det stora byggnadskomplexets fasader, vilka i övrigt gränsar mot allmänt tillgängliga gator och platser. Det är lätt att vid behov avgränsa ledamotshusets gård mot Rådhusgränd med ett genomsiktligt staket, på likartat sätt som gjorts vid det nuvarande Regeringskansliet på Karduanmakargatan, intill Drottninggatan. En formulering i Länsstyrelsens avslag på Samfundets överklagande 2020-03-25 åskådliggör vad som torde vara huvudmotivet bakom tillbyggnaden – och att säkerhetsskäl är underordnade och överdrivna: ”Motivet bakom förslaget är dels efterfrågan på mötesrum och fler kontorsrum, dels också säkerhetsskäl.”

Samfundet S:t Erik yrkar att Mark- och miljööverdomstolen begär ett yttrande av RAÄ specifikt gällande tillbyggnadens konsekvenser för ledamotshuset och lokalmiljön.

Samfundet S:t Erik hemställer att bygglovets för tillbyggnad av riksdagens ledamotshus, f.d. kanslihuset, upphävs eftersom det strider mot gällande detaljplan och mot förvanskningförbudet och anpassningskravet i PBL 8 kap 13 och 14 §§, 2 kap 6 § pkt 1 samt 9 kap 30 §. Bygglovets skulle medföra påtaglig skada på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården, enligt MB 3 kap 6 §.

Stockholm den 1 december 2020

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Susanne Ingo
Vice ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot

Bilagor:

1. Bild Stora gården och huvudentrén, foto Fredrik von Feilitzen, april 2019
2. Samfundet S:t Eriks överklagande till MMD 2020-04-22
3. Samfundet S:t Eriks överklagande till länsstyrelsen 2019-06-27

Stora gården och huvudentrén, foto Fredrik von Feilitzen, april 2019

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Mark- och miljödomstolen
Nacka tingsrätt
Inskickas via Länsstyrelsen i Stockholms län
stockholm@lansstyrelsen.se

ÖVERKLAGANDE
2020-04-22

Överklagande av länsstyrelsens avslag av överklagande av bygglov för tillbyggnad av fastigheten Mars och Vulcanus 1 i Stockholms kommun, riksdagens ledamotshus, f.d. kanslihuset Länsstyrelsens beteckning 403-58806-2019

Samfundet S:t Erik har i sitt överklagande till länsstyrelsen 2019-06-27 framhållit att bygglovet innebär att man helt bygger för och döljer det som var den representativa huvudingången till kanslihuset, varifrån Sverige styrdes under en stor och viktig del av 1900-talet. Västra gården och huvudentrén tillkom efter en omfattande arkitekttävling, följd av en särskild tävling gällande utsmyckningen av den påkostade entréportiken.

För utförligare motivering varför det av stadsbyggnadsnämnden 2019-05-23 beviljade bygglovet måste upphävas hänvisas till Samfundet S:t Eriks överklagande till länsstyrelsen (se bilaga).

Länsstyrelsen anger att motivet bakom tillbyggnaden är riksdagens efterfrågan på mötesrum och fler kontorsrum, ”dels också säkerhetsskäl”. Samfundet S:t Erik vidhåller att detta på intet sätt legitimerar den grava förvanskningen av en byggnad av byggnadsminnesklass och av högsta kulturhistoriska riksintresse, dessutom belägen i landets mest värdefulla stadsparti.

Nya kontors- och mötesrum kan riksdagen givetvis åstadkomma på annan plats. Det bör betonas att hela byggnadskomplexet gränsar mot allmän plats (Rådhusgränd, Myntgatan, Mynttorget och Kanslikajen) med de säkerhetsaspekter detta innebär. Säkerheten vid Västra gården kan vid behov ökas med staket mot Rådhusgränd.

Det är anmärkningsvärt att beslutet om avslag på Samfundet S:t Eriks överklagande är fattat enbart av en av länsstyrelsens jurister, utan att samråd tydligen skett med länsstyrelsens kulturhistoriska expertis.

Samfundet S:t Erik kan tyvärr inte helt frigöra sig från misstanken att länsstyrelsen i sitt avslag skulle ha tagit otillbörliga hänsyn till att motparten råkar vara Sveriges riksdag (Riksdagsförvaltningen). En sorts analogi är att stadsbyggnadsnämnden i maj 2019 godkände detta omfattande och som vi bedömer lagstridiga bygglov, men några månader senare i ett tidsbegränsat och betydligt mindre och inte lika ”känsligt” bygglovsärende krävde ommålning av de byggbodrar som hör till den övriga ombyggnaden av kvarteret Mars och Vulcanus, med uttrycklig hänvisning till platsens kulturhistoriska värden.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) gavs av stadsbyggnadsnämnden tillfälle att yttra sig före startbesked, men RAÄ kommenterade i skrivelse 2019-06-26 att man endast yttrade sig i egenskap av tillsynsmyndighet enligt förordningen om statliga byggnadsminnen, dvs endast beträffande relationen till det intilliggande byggnadsminnet Bondeska palatset. Samfundet S:t Erik hemställer därför att Mark- och miljödomstolen begär att RAÄ nu yttrar sig specifikt över den aktuella tillbyggnaden.

Tillbyggnaden av riksdagens ledamotshus står i strid med den av riksdagen 2018-05-24 beslutade *Politik för gestaltad livsmiljö*, där det framhålls att staten har ”ett stort ansvar att agera föredömligt – inte minst som byggherre och fastighetsförvaltare”.

Samfundet S:t Erik finner att bygglovet är lagstridigt, både med hänsyn till gällande detaljplan och till de av länsstyrelsen återopade lagrummen i PBL. Dessutom torde tillbyggnaden medföra påtaglig skada på det kulturhistoriska riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Det gäller ett flertal av uttrycken för riksintresset, främst funktionen som huvudstad och förvaltningsstad, byggnader för rikets förvaltning, Staden mellan broarna Gamla stan, gaturummens och torgens karaktär.

Samfundet S:t Erik hemställer att bygglovet för tillbyggnaden av riksdagens ledamotshus, f.d. kanslihuset, i kvarteret Mars och Vulcanus upphävs med hänvisning till gällande detaljplan från 2006, PBL 2 kap 6§, 8 kap 13 och 17§ samt 9 kap 30§ och dessutom med hänvisning till miljöbalken 3 kap 6§.

Stockholm 2020-04-22

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot

Bilaga: Överklagande av Länsstyrelsens avvisande av överklagandet av bygglov för Mars och Vulcanus 1, riksdagens ledamotshus, f.d. kanslihuset, 20191126

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till: Länsstyrelsen i Stockholms län
Stockholms stadsbyggnadskontor
Registraturen
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

ÖVERKLAGANDE
2019-06-27

Överklagande av bygglov för Mars och Vulcanus 1, Riksdagens ledamotshus, f.d. kanslihuset, dnr 2018-16576-576

Riksdagen planerar en tillbyggnad av det kulturhistoriskt mycket värdefulla f.d. kanslihuset, som ligger i Gamla stan i landets mest värdefulla stadsmiljö. Tillbyggnaden strider på ett flagrant sätt mot förvanskningsförbudet i plan- och bygglagen (PBL), riksintressebestämmelserna i miljöbalken och gällande detaljplan.

1936 färdigställdes kanslihuset vid Mynttorget, efter en tävling som hade vunnits av arkitekterna Gustaf Clason och Wolter Gahn. De behöll Gustaf III:s ståtliga tempelportal från kanslihusets föregångare på samma plats. Den fick en pendang i kvarterets andra, västra, ände i form av en subtilt utformad portik i kalksten, som utgör den inre väggen i en stor, öppen gård.

Portiken var en **huvudingång** till det stora byggnadskomplexet och låg i direkt anslutning till den centrala trapphallen. Att det var kanslihusets huvudentré nämns inte i den antikvariska förundersökningen (Tyréns 2013-12-29, som anger att den västra gården ska bevaras intakt) eller i riksdagens byggnadshistorik (2015-12-11). Det poängteras märkligt nog inte heller i Stadsmuseets yttrande.

I portiken åskådliggörs Statsrådsberedningens våning med tre ståtliga fönster, försedda med imponerande fönsteromfattningar. Innanför dem stod Eric Grates fyra statyer ”Årstiderna”, vilka nu finns i Rosenbads huvudentré. En sevärd relief av Stig Blomberg (tillkommen efter en separat tävling) illustrerar på ett underfundigt sätt kanslihusets olika departement. En liten elegant balkong kunde användas av statsministern för att tala till undersåtarna.

Att det var en huvudingång avspeglas inte bara i den påkostade portiken utan också i arkitekternas mycket omfattande skissmaterial innan de kom fram till den slutliga utformningen. Gårdens motsatta vägg utgörs på ett medvetet och utstuderat sätt av Bondeska palatsets vackra sidofasad, på andra sidan Rådhusgränd.

Från kanslihuset styrdes Sverige av Per Albin Hansson, Tage Erlander och Olof Palme fram till 1981, då regeringskansliet flyttade till Rosenbad. Huset byggdes då om till ledamotshus, med arbetsrum och övernattningsmöjlighet för riksdagsmännen.

Byggnaden har av Stadsmuseet blåmarkerats, vilket innebär att den är av byggnadsminnesklass. Gällande detaljplan, som vann laga kraft 2006, föreskriver att ”åtgärder får inte vidtas som minskar de kulturhistoriska värdena”. ”Ny byggnad får uppföras med i huvudsak samma omfattning som ansluter till den kulturhistoriska miljön endast då befintlig byggnad till väsentlig del skadats av våda”.

Riksdagsförvaltningen har nu inlett en ny ombyggnad med kompletterande kontor och möteslokaler. Flera av åtgärderna är beklagliga ur kulturhistorisk synpunkt, inte minst överglasningen och andra ändringar av den centrala runda gården samt inglasningen av Myntgränd för ny huvudentré. Dessa ombyggnader kan dock möjligen vara acceptabla av funktions- och säkerhetsskäl.

Det är däremot inte den igenbyggnad som planeras av halva den stora entrégården. Den gamla huvudentrén med departementsreliefen blir därmed förbyggd, för att ge plats för kontor och en samlingssal – vilken i stället skulle kunna byggas under gården.

Stadsmuseet har givetvis avstyrkt tillbyggnaden, som ju strider inte bara mot PBL och miljöbalken utan också mot gällande detaljplan. Stadsbyggnadsnämnden har emellertid böjt sig för riksdagen och på ett mycket anmärkningsvärt sätt behandlat tillbyggnaden som ett vanligt bygglov, vilket beviljades den 23 maj 2019.

Samfundet S:t Erik hemställer att bygglovets för Mars och Vulcanus 1 upphävs med hänvisning till PBL 8 kap 13 och 14 §§, 2 kap 6 § samt miljöbalken 3 kap 6 § och gällande detaljplan, dp 2005-01646-54.

Stockholm den 27 juni 2019

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot